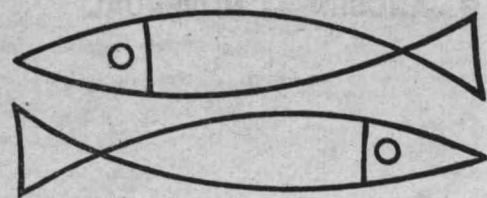

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. riouwstr. 59, wormerveer

adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

E. R. POSTMA — EINDHOVEN

De verzoeking in de woestijn

Volgzaamheid

Verhalen die je allang kent kun je nauwelijks meer argeloos en onbevengend lezen. Misschien valt dat te illustreren met de pericoop Mt. 4 : 1-11, waar Jezus' verzoeking in de woestijn staat beschreven. Met uitzondering van één reactie („een iet of wat bizar verhaal") vond ieder het vanzelfsprekend.

Maar minder vanzelfsprekend is, dat deze episode in het evangelie beschreven staat: hoe wist Mattheüs hier van? Er waren geen getuigen. Dat moet wel tot de conclusie leiden: Jezus heeft dit zelf later aan zijn discipelen verteld. Niet maar als een verhaal, maar als een stuk onderricht. Nog maar net is Jezus „gezalfd" met de Heilige Geest, Messias geworden, of Hij wordt door de Geest naar de woestijn geleid om verzocht te worden door de duivel. Het laatste dat je bij het begin van Jezus' optreden als Messias zou verwachten is het eerste dat Hem overkomt. Gezalfd te zijn met de Geest heeft zo zijn eigen consequenties: Hij die anderen steeds oproept Hem te volgen, begint zelf met volgzaamheid. Jezus roept niemand op Hem te volgen zonder daarin zelf voorgaan te zijn. Als Hij zegt: zoekt eerst het Koninkrijk Gods... dan laat Hij dat niet (zoals de farizeeën) aan anderen over. Hij is ook in dezen een van ons geworden.

Noodzakelijke mededeling

In het kader van zijn onderricht moet Jezus ook het begin van zijn volgzaamheid en de gevolgen daarvan aan zijn discipelen hebben verteld. Nog eens: in het kader van heel zijn onderricht, dus niet als een los fragment. En blijkbaar mocht het niet ongezegd blijven. Wat een particuliere (geloofs)-belevens is, diende aan de discipelen bekend gemaakt te worden, en zij moesten het ook óns meedelen.

Nu waren die discipelen Israëlieten, ook Mattheüs oftewel Levi de tollenaar. Ook dat is geen vanzelfsprekendheid waar je achteloos aan voorbij kunt gaan. Is niet juist aan Israël het evangelie, Gods onderricht toevertrouwd? En is niet juist Israël toonbeeld en illustratie van de door God gewilde omgang met de mens? Elke Israëliet beschikt over de documentatie van Gods openbaring. Sterker nog: hij is er lijfelijk bij betrokken. Wat God hem te zeggen heeft moge soms aan dovemans oren gesproken zijn, maar het zijn wel zijn oren en hij is wel de aangesprokene. Het is God in eerster instantie om hem te doen en hij moet zich aangesproken weten. Levi geeft er blijk van dat hij zich aangesproken voelt. Blijkbaar heeft hij Jezus' onderricht in „de wet en de profeten", de bijbel van toen gevolgd en t.z.t. begrepen.

Ook een getal geeft te denken

Dat inzicht blijkt, als ik het goed zie, uit de volgorde waarin juist Mattheüs de gebeurtenissen verteld.

Op het eerste gezicht is dat niet meer dan: op Jezus' doop volgde de verzoeking in de woestijn. Maar zou een Israëliet dat niet veel dieper aanspreken? Zou hij geen verbanden zien? Zou hij niet zeggen: zoiets is al eens eerder gebeurd? Temeer omdat het tweemaal genoemde getal — veertig dagen en veertig nachten — toch zelfs voor ons geen „toevallig" getal kan zijn. Wie denkt niet aan de veertig jaren dat Israël in de woestijn verbleef? Of aan dat andere gegeven, bij de ontmoeting op de berg Sinaï: „Mozes ging de wolk in en besteeg de berg. En hij bleef op de berg veertig dagen en veertig nachten" (Ex. 24 : 18) — waarbij zich de toch niet ongepaste vraag alvast laat stellen: waar leefde hij al die tijd van? Terwijl ook bedacht moet worden:

Mozes vertegenwoordigde, representeerde het volk Israël. Juist in de gewenning aan een wereld die ontaard is tot individualisme, valt het moeilijk het besef van de oorspronkelijke samenhang en samengang der mensheid steeds voor ogen te houden. De saam-horigheid van het „uit erven bloede" is ook een stukje thorah, onderwijs, dat om toeëigening en toepassing vraagt.

„Alle gerechtigheid vervullen"

Er is meer dat nauwelijks toevallig kan heten.

Voordat Jezus de woestijn werd in geleid, werd Hij gedoopt. Met de motivering aan het adres van Johannes: laat Mij nu geworden, want aldus betaamt het ons alle gerechtigheid te vervullen. Gerechtigheid is dat wat overeenstemt met „de wet en de profeten", Gods uitgesproken en te boek-gestelde openbaring, Gods spreken eertijds vele malen en op vele wijzen tot de vaders (Hebr. 1 : 1). Omdat Jezus Gods openbaring volledig serieus neemt, kan de schrijver van de geciteerde brief in één adem er aan toevoegen, dat God nu, in het „laatst der dagen", tot ons gesproken heeft in de Zoon. De weg van Israël, de weg der verlossing, ging door het water van de Schelfzee en kwam uit in de woestijn. Deze route had God uit-gestippeld voor Zijn zoon — langs deze weg zou Zijn zoon naar het beloofde land, het land van melk en honing trekken. Dat was in dit geval beslist niet de kortste weg — dat kon ook later elke Israëliet bedenken en verifiëren. Maar het was wel de weg die God wilde dat Zijn zoon gaan zou. En Jezus was volkomen bereid die weg te gaan — om ook op deze manier „alle gerechtigheid" te vervullen.

„... hetgeen de Here door de profeet gesproken heeft"

Niet per ongeluk viel in het voorgaande de term „Gods zoon". En dan „zoon" voorlopig met een kleine letter. Diezelfde Levi die Jezus' opstijgen uit het water (3 : 16)) en het naar de woestijn geleid worden beschrijft, heeft deze naam al eerder gebruikt. En juist dan blijkt hoe nauw hij Jezus verbonden ziet met Israël. Hij neemt de saamhorigheid blijkbaar serieus. Hij speelt Jezus niet uit tegen

Israël. Dat is eerder wat wij geneigd zijn te doen. Wij schrijven Israël af: 't deed toch niet anders dan murmeren en de verzenen tegen de prikkels slaan. Maar Levi ziet de innerlijke samenhang, de verbondenheid, het verbond: wij horen bij elkaar — niet alleen verticaal (bij God) maar ook onderling. Jezus is voor Levi niet de heel andere maar „een van ons".

Want beschrijft hij de kindermoord te Bethlehem en de vlucht naar Egypte, dan plaatst hij dat in een context die ons gezocht voorkomt maar die voor hem blijkbaar vanzelfsprekend is. Blijkbaar hebben die drie jaar onderwijs die Jezus zijn discipelen gaf in „de wet en de profeten" vrucht afgeworpen. Onvermoeid geeft hij nu zelf onderricht aan zijn lezers. Israëlieten denklijk, door keer op keer te herhalen: „opdat vervuld zou worden, hetgeen de Here door de profeet gesproken heeft."

„... gekomen om de wet en de profeten te vervullen"

En dat is dan ook precies wat hij t.a.v. de vlucht naar Egypte en de daarop gevolgde terugkeer te berde brengt: „opdat vervuld zou worden hetgeen de Here door de profeet gesproken heeft toen hij zei: uit Egypte heb Ik mijn Zoon geroepen" (Mt. 2 : 15).

Hosea — de ongenoemde profeet — doelde wel degelijk op het volk Israël (Hos. 11 : 1). Maar Mattheüs zegt niet: daarom kan ik dat profetenwoord niet gebruiken. Integendeel, hij ziet hoe in Jezus, in deze Israëliet, in „de Zoon bij uitstek" het profetenwoord wordt vervuld — en dat is meer dan „de geschiedenis herhaalt zich". Jezus is bereid „de wet en de profeten te vervullen" (tot het doel-eind te brengen, Mt. 5 : 17). Dus gaat Hij de weg van Israël. Door het water. In de woestijn. Maar dat niet zonder de Goddelijke bevestiging bij het opstijgen uit het water: „deze is mijn Zoon, de geliefde, in wien Ik mijn welbehagen heb" (3 : 17). Achteraf, na Jezus' onderricht, moet Mattheüs metterdaad de drang in zich hebben gevoeld de weg van deze Zoon-bij-uitstek te volgen met „de wet en de profeten" in de hand. Wat hij blijkens zijn evangelie dan ook gedaan heeft, als vrucht van Jezus' onderwijs inzake de vraag: hoe lees ik de bijbel?!

Bijbel en Ervaring

Ervaring is het slagwoord in heel wat van het moderne theologische bedrijf. Het komt tegemoet aan de behoeften van de mens van deze tijd, waarin de voorliefde voor het verstandelijke heeft plaats gemaakt voor het verlangen naar de persoonlijke beleving. Vroeger kon een diepzinnige theologische „uitdieping” van een tekst de mensen in de kerk tot bewondering brengen over de geleerdheid van de man op de kansel, tegenwoordig moet de preek „overkomen”. Hij moet de hoorders aanspreken, ze wat doen. Hij wil zichzelf in de preek als het ware terug vinden en herkennen. Het gaat hem er niet om veel over God te horen, maar om Zijn gemeenschap te beleven, Zijn liefde te ervaren. Een rationeel betoog zegt hem weinig of niets, hij wil er zelf bij betrokken zijn. Brood niet voor het verstand, maar voor het hart!

Nu is dit op zichzelf niet iets nieuws, al is het nu sterker dan vroeger wel eens het geval is geweest. Als onderstroom is het altijd in de kerk geweest. We hebben allemaal wel eens gehoord van de „bevindelijke” kringen. Daarin was het woord bevinding het slagwoord. Men sprak over de bevindelijke waarheid, die in het eigen gemoed beleefd en gekend moest worden tegenover de verstandelijke, die slechts een zaak van uiterlijkheid was. De bekende vertegenwoordiger van het Groninger Piëtisme, Schortinghuis, onderscheidde de letterlijke kennis — puur verstandelijke — van de bevindelijke, die volgens hem gekend werd door het gevoel. Wat theologisch op deze wijze met behulp van soms verstaande verstandelijke onderscheidingen werd uiteengezet, werd door het gewone kerkvolk kort en krachtig wergegeven met: het komt niet op de kennis aan! Je moet het beleven.

Hoe eenzijdig dit allemaal soms werd voorgesteld en uitgewerkt, er werd toch in getast naar de waarheid dat het evangelie brood is voor het hart. De theologische woordvoerders van de kerk op haar best hebben daarom de zaak, die deze „bevinding” voorstond ook niet afgewezen. Ze hebben volledig erkend dat er een werk van de Heilige Geest in de harten is waardoor er ervaring is van de troost van het evangelie. Wel wezen zij allerlei ontsparingen af als bijvoorbeeld het funderen van de heilzekerheid op allerlei bevindingen. Daartoe legden ze de norm van de Bijbel aan en zij wezen op Gods beloften als

de enige grond voor de zekerheid van het heil.

Het woord bevinding kom je in het moderne theologische spraakgebruik niet tegen, zoveel te meer echter het woord ervaring. Maar de situatie is wel geheel gewijzigd. Voor de ervaring beroept men zich niet op de Bijbel, maar de Bijbel wordt beschreven als een produkt van de ervaring. Een hele omslag dus, al moet er bij gezegd worden dat de ervaring in wat breder zin opgevat wordt dan vroeger het woord bevinding. Ze is niet louter innerlijk van aard, maar heeft ook betrekking op uiterlijke gebeurtenissen voorzover zij ervaren worden, zoals om een voorbeeld te noemen de uitleiding uit Egypte van het volk Israël. Toch ervaring, waarin zij geïnterpreteerd werd als het werk van God. Van deze ervaring is de Heilige Schrift het produkt. Zij is de vrucht van wat de Bijbelschrijvers van God ervaren hebben, aan Hem hebben beleefd. Prof. Kuitert heeft zich voor deze stelling geheel ingezet en aan deze kwestie en wat er mee samenhangt o.m. zijn boek *Wat heet geloven?* aan gewijd. Nu is dit praktisch alleen voor theologen leesbaar, maar we komen deze gedachte ook in meer gepopulariseerde vorm tegen. Zo b.v. in het Centraal Weekblad, het meest gelezen blad in de Gereformeerde Kerken (synodaal). Ik trof in het nummer van 3 maart een zeer bevattelijk geschreven artikel aan van prof. dr G. P. Hartvelt te Kampen, waarin we dezelfde gedachte tegenkomen, nu toegespitst op de leer van de kerk.

De hoogleraar stelt daarin de vraag, waar de leer van de kerk vandaan komt? Als men mij zou vragen, zo schrijft hij, waar de bronnen van de „leer” liggen, heb ik de neiging te antwoorden: in de *ervaring*. Mensen hebben ervaringen aan God opgedaan en in wat wij „leer” noemen hebben zij die ervaringen willen *ordenen*. Zodat ze weer even verder konden.

Blijkbaar staat het volgens prof. Hartvelt niet alleen zo met de leer, die de kerk heeft geformuleerd, maar ook met de „leer” van de Bijbelschrijvers zelf. Hij neemt tenminste aan dat we in het pink-

pastorale notities

In een grote stad is het, nog niet zo lang geleden, voorgekomen dat binnen een tijdsbestek van enkele weken twee of drie mensen omkwamen doordat ze in het water van een gracht terechtkwamen. Steeds stonden er veel toeschouwers op de kademuur. Niemand nam maatregelen tot redding. Er is in de kranten over geschreven, hoe dat zo kwam. Gaat het lot van de drenkeling de omstanders niet ter harte? Een zielkundige legde het uit. Hij betoogde, dat al die omstanders emotioneel zeker zeer betrokken waren bij de drenkelingen, maar die emoties ontladden zich in ergernis tegen de politie, die maar niet kwam opdagen. De expert zei, dat de mensen willen dat er geholpen wordt, doch dat moeten mannen doen die een uniform dragen, een politiemann, een brandweerman of een militair. Hij zei er spottend bij:

als er maar een postbode onder het publiek gestaan had, of een portier met een pet op, dan had de hele menigte hem toegeschreeuwd: vooruit, het water in, want die man daar verdrinkt.

Datzelfde heb je in de gemeente. Vandaar dat ik de vorige weken iets schreef over de tuchttoefening binnen de kerk. Iedereen vindt dat er iets aan gedaan moet worden. Ergens aan. Of aan iemand. En dan zegt men wrevelig: doet de kerkeraad niets? Moet het ambt niet de leiding nemen?

Van de Christelijke gemeente te Korinthe kon je in Paulus' dagen zeggen, dat wat er in een gemeente ook maar scheef kan gaan, het in Korinthe te constateren viel. Kerkvisitatoren zouden die gemeente een dikke onvoldoende gegeven hebben. Maar Paulus schrijft dan toch óók maar, dat het merendeel van die gemeente een zondaar berispt heeft. Hij spoort de gemeente aan, om die man nu eens te vertroosten, want anders gaat hij er nog onderdoor. „Het merendeel van u heeft hem al bestraft”. Meer dan de helft van de leden heeft zich dus met die éne man ernstig bezighouden. Zou er thans nog één gemeente zijn, waar dat zo is?

A. H. Algra, Sliedrecht

stergebeuren staan bij de bronnen van de christelijke leer. Bij dat pinkstergebeuren waren er ontzagwekkende ervaringen toen in de tekenen van „vuur en wind” de Geest van God over de mensen kwam. De wereld draaide en waggelde om hen heen. „Dan moet er zoiets geordend worden, welnu, dat is daar toen ook gebeurd, toen Petrus al die ervaringen ordende met dat ene woord „Jezus”.”

Ik stop hier even. Het valt op dat de schrijver niet zegt dat Petrus de gebeurtenissen ordent, maar de ervaringen van mensen van die gebeurtenissen. In het woord ervaring ligt altijd iets subjectiefs, daarin komt iets van de mens zelf mee.¹⁾ De éénervaart een gebeurtenis altijd wat anders dan de ander. Maar Lucas, de schrijver van Handelingen, spreekt niet over de ervaringen van die mensen, wanneer hij Petrus' rede weergeeft; die zijn trouwens totaal verschillend (2 : 11), maar richt de aandacht op de gebeurtenissen zelf: wat hij en ziet en hoort, vers 33. Deze uitdrukking wijst het „objectieve” aan, het onloochenbare feit. Ook ordent Petrus de ervaringen niet. Niet de ervaringen van zichzelf en de zijnen, want hij spreekt tot de „mannen van Israël”. Hun ervaringen ordent hij ook niet, dat was trouwens onbegonnen werk, want ze waren tegenstrijdig: de een

is verlegen, de ander spot! Hij verkláart echter de gebeurtenissen en hij doet dat met de beloften van het Oude Testament, die nu zijn vervuld. En dat als apostel van Jezus, toegerust met de Heilige Geest. Prof. Hartvelt spreekt verder over de ervaringen van Paulus — op de weg naar Damaskus, toen Christus hem een halt toeriep, Hand. 9 —, waarin Jezus ordening aanbracht. Toen is er, zo meent hij, hetzelfde gebeurd als op de pinksterdag. Ik neer er notie van dat gezegd wordt dat Jezus in die ervaringen ordening aanbracht, maar merk hier toch weer de voorliefde voor het woord „ervaringen”. Paulus zelf zegt in Gal. 1 : 16 over deze gebeurtenis: dat het God behaagd heeft „Zijn Zoon in mij te openbaren”. Een kleinigheid? Een van de nieuwste, Duitse verklaarders van de brief aan de Galaten vergelijkt deze uitdrukking met andere teksten en schrijft dan: „de teksten tonen dat Paulus in vs. 16 „typische Sprache” gebruikt, die in het algemeen daartoe diende, oerchristelijke profetische en respectievelijk apostolische autoriteit en legitimiteit te funderen. Deze gezichtspunten verhinderen nogmaals achter de formuleringen onmiddellijk het paulinische ervaren (Erleben) terug te vinden. Ze zijn niet primair biografisch georiënteerd, maar zakelijk op de legitimatie van zijn evangelie gericht.” Nu wil ik uit de woorden van prof. Hartvelt niet meer halen dan hij er

1) Zie H. M. Kuitert: *Wat heet geloven?* 147 v.v.

zelf duidelijk inlegt. Ik beweer dus niet dat hij ontkent dat er op de weg van Damascus van openbaring sprake was, ik signaleer zijn voorliefde voor het woord ervaring, ook als de Bijbel duidelijk van openbaring spreekt om op het van alle subjectiviteit ontdane vaste te wijzen. En ik constateer verder dat hij de leer produkt van de ervaring van mensen noemt; het leven gaat aan de leer vooraf, zij is denkvorm van een levensbeweging en tenslotte dat zijn artikel eindigt met: „naar ²⁾ de ervaringen veranderen, zal ook de leer veranderen. Dit is toch niets om tegen op te zien? Want wij veranderen toch ook? Of niet soms?” Maar waarop loopt dit denken uit? Ik wees reeds even op het boek van prof. Kuitert: Wat heet geloven?. Ik denk ook aan een t.v.-uitzending van een gesprek tussen hem en prof. dr E. Schillebeeckx, gehouden op 7 maart 1975, aan de hand van een viertal stellingen. Voor de t.v. werd het gesprek ingekort, door publicatie is het volledige gesprek, dat twee uur duurde — hier en daar bewerkt en aangevuld, alsnog te lezen in het boekje: Jezus van Nazareth en het heil van de wereld. De eerste stelling van prof. Kuitert was — en hier hebben we de aansluiting bij het slot van het artikel van prof. Hartvelt: Als de mens verandert, verandert ook wat hij als heil ervaart. Daarom verschuift de heilsverwachting. Heil in Jezus is aan dezelfde regels onderworpen. Daarom verschuift de betekenis van het heil in Jezus”. Hier hebben we de consequentie van de huidige ervaringstheologie ten voeten uit voor ons. De inhoud van de openbaring van God wordt bepaald door de ervaring van de mens, die veranderlijk is. Daarom verandert ook de betekenis van het heil. ³⁾

²⁾ Jürgen Becker op de Brief aan de Galaten in Das Neue Testament Deutsch.
³⁾ Kuitert erkent volmondig het element van subjectiviteit in zijn voorstelling van zaken, maar tracht toch het verwijt van subjectivisme te ontgaan. Hij baseert zich niet op louter individuele ervaring, maar spreekt van cumulatieve ervaringen, die steeds weer bevestigd worden of ook achterhaald bij wijziging van cultuursituatie enz. Vanwege dit laatste o.m. is het christelijk geloof naar zijn inhoud — wat christenen geloven — een zoekontwerp, voor wijziging vatbaar, vgl. Hartvelt over de leer. Maar zoekontwerpen zijn toch niet zonder grond. Wat zijn die gronden dan? Sporen van God in onze ervaringswereld. In zover het godsdienstig geloof daar naar verwijst wordt God niet afgeleid uit onze subjectiviteit en is Hij geen creatie — in de zin van projectie — van 's mensen innerlijk. Op dat innerlijke wil Kuitert zich niet baseren voor wat de christenen geloven. In zijn kritiek op W. Herrmann zegt K.: ...als de christologie geconstrueerd wordt vanuit de innerlijke ervaring, is het duidelijk dat deze christologie meer zegt over het innerlijk van de gelovige mens die haar construeerde dan over Jezus, pag. 200. Maar staat het anders wanneer men zijn standpunt neemt in de breder opgevatte ervaring, in de cumulatieve ervaring, met haar door cultuur, klimaat enz. bepaalde referentiekader? Hebben de andere godsdiensten, waarover K. veel vergelijkend spreekt, niet haar cumulatieve ervaringen?

G. JANSSEN — NIJVERDAL

Toetsing of bekrachtiging (slot)

Nog een beroep

De bekrachtiging van de besluiten van meerdere vergaderingen door mindere zou volgens prof. Deddens een integrerend deel van de rechtsvorm zijn, zo hoorden we. We hebben over zijn beroep op de historie van onze kerken onze gedachten laten gaan en bevonden dit ontoereikend. Hij beroept zich echter ook op niemand minder dan Calvin en verder op Voetius en Rutgers. Vooral het beroep op de eersten zou kunnen doen vermoeden dat wij in de interpretatie van de oude acta onzer kerken ons vergisten. Want Calvin heeft toch een grote invloed op onze kerken uitgeoefend en Voetius stond nog vlak bij de eerste tijd van die kerken. En wat Rutgers betreft, deze was een groot kenner van de kerkgeschiedenis en evenals Voetius een vermaard beoefenaar van het Gereformeerde kerkrecht.

We gaan allereerst eens zien naar het beroep op Calvin.

Deze heeft gesproken over de besluiten van de conciliën als een voorlopig oordeel, dat niet het onderzoek naar de regel van de Schrift mag verhinderen. Ik citeer prof. Deddens even letterlijk: „Een voorlopig oordeel (praeiudicium) volgens Calvin. Dat wil dus zeggen: het volgen, het eindoordeel, is het recht van de aan Gods Woord getoetste consciëntie der kerkleden. Immers, duidelijk genoeg zegt de Apostel Paulus tot de Galaten (aldus Calvin) dat men de consciëntie geen strikken mag aandoen, daar ze alleen door God geregeerd moeten worden.” ¹⁾

Hier moet echter de vraag gesteld worden of Calvin zich op deze plaats wel bezig houdt met de vraag wanneer en hoe de besluiten van concilies kerkelijke geldigheid ontvangen? Terecht zegt Deddens even verder dat Calvin zich met de instelling en inrichting van Synoden slechts zijdelings heeft bezig gehouden, zulks onder beroep op Lechler. Maar dat had hem voorzichtig moeten maken met een beroep op Calvin voor zijn kerkrechtelijke opvatting van de ratificatie. Calvin levert nl. geen kerkrechtelijk betoog, dat kan alleen al

duidelijk worden uit zijn woordkeus. Hij wil dat het besluit van een concilie zijn gewicht hebbe en als een voorlopig oordeel zij en zulks opdat er ruimte zal overblijven voor nader onderzoek, voor toetsing aan de Schrift door de gelovigen. Wie, die zich waarlijk door Christus vrijgemaakt weet, zal dit niet met Calvin willen? Maar dit is niet het punt in geding. Het recht van toetsing is iets anders dan het recht en de plicht tot bekrachtiging van besluiten als onderdeel van de rechtsvorm! Dáárover handelt Calvin hier in het geheel niet. Bovendien spreekt hij over de besluiten van oude concilies, die al eeuwen geleden gehouden zijn. Haar besluiten moeten, omdat er ook heel wat slechte onder zijn, op hun Schriftmatigheid getoetst, dat is de zaak die Calvin bezighoudt.

Op het voetspoor van Calvin hebben de Gereformeerde kerken in de na-Reformatie-periode dezelfde opvatting gehuldigd, zegt prof. Deddens nu verder. De oude acta „gewagen telkens van het voorafgaand oordeel der meerdere vergadering, en het volgend oordeel van Particuliere Synoden, Classes en Kerkeraden”. Hoe vaak deze onderscheiding in de oude acta voorkomt, durf ik niet te zeggen, in die van de nationale en provinciale synoden heb ik haar niet aangetroffen.

Maar hoe staat het nu met Voetius? Van hem geeft Deddens het volgende citaat, dat ik in het Nederlands doorgeef, waarbij ik opmerk dat de door Deddens gecursiveerde woorden vertaald zijn zoals hijzelf aangeeft: „deze macht (te weten van de synodale besluiten) is een ondergeschikte, geen hoogste: een hypothetische en afhankelijke, geen absolute, indien zij met het gezag van God en van de Schrift vergeleken wordt: maar een publieke, besturende en voorafgaande, indien zij met de volgende en private macht en vrijheid om te oordelen van iedere gelovige” vergeleken wordt. ²⁾ In het verband van Deddens redenering betekent het voorafgaand oordeel der synodale besluiten het voorlopig oordeel en het volgend oordeel der gelovigen het eindoordeel. Gelet op het verband moet echter gezegd dat het woord „voorafgaand” geen juiste vertaling is van het Latijnse woord antecessoria. Deze vertaling biedt namelijk geen redelijke zin. De door Voetius bedoelde tegenstelling komt er ook niet door tot haar recht. Hij ver-

gelijkt de macht der synodebesluiten enerzijds met het gezag van God en van de Schrift, anderzijds met het volgend (subsequente) oordeel der gelovigen. Met het eerste vergeleken, dus met het gezag van God en van de Schrift is haar gezag ondergeschikt enz., afhankelijk en niet absoluut. Met het volgend oordeel der gelovigen echter (tamen in het Latijn) publiek, besturend en ... ja, wat? Ieder voelt dat hier de vertaling voorafgaand in de zin van voorlopig in het geheel niet past. Het sluit ook niet aan bij de twee vorige woorden publiek en besturend. Hier past de vertaling: voorópgang in de zin van leidend. Voetius handelt hier trouwens helemaal niet over de vraag hoe dit gezag tot stand komt en wanneer synodale besluiten geldend zijn, maar spreekt louter over het feit van en de aard van het gezag, dat toekomt aan synodale besluiten, die met Gods Woord overeenkomen.

Voorafgaand oordeel van de meerdere vergadering, volgend van de mindere en dat volgend oordeel is dan „de ratificering, approbatie, goedkeuring der Synodebesluiten”, schrijft Deddens en hij acht dat onderdeel van de rechtsvorm, zonder welk onderdeel het besluit ener meerdere vergadering voor die kerk geen rechtskracht heeft, pag. 12. Daarvoor wordt tenslotte ook Rutgers tehulp geroepen: „Zo zegt Rutgers: In den eersten tijd althans was het de gewoonte, dat de Kerkenordening, nadat zij was vastgesteld, in de mindere vergadering wederom werd aangenomen. Schijnbaar was dat overbodig, en zelfs zonderling. Maar toch, welbeschouwd, was het zeer doeltreffend, opdat het gemeen accoord des te beter blijken zou. De reeds vastgestelde ordening werd als het ware geratificeerd, juist door hen die de lastgevers der Synode geweest waren.” En in een noot: De bedoelde gewoonte blijkt ook verder uit al wat van de oudste Classikale en Provinciale acta bekend is. ³⁾ Dit laatste hebben we in het vorige artikel gezien en we hebben ook nagegaan welke betekenis ana dat instemmen met, goedkeuren enz. moet worden gehecht. Niet die van een juridische acte. Bij die instemming ging het, zegt Rutgers, om de betoning van eenstemmigheid, want aan het door Deddens gegeven citaat gaat deze zin vooraf: „En aan die eenstemmigheid werd nu voorts nog iets anders toegevoegd”, dan volgt het citaat. Deddens geeft de vindplaats niet op. Het staat op bladzijde 24 van De geldigheid van de oude kerkenordening. In datzelfde geschrift, een rectorale oratie, schrijft Rutgers een tiental bladzijden eerder:

„Toen de artikelen dezer Kerkenordening voor het eerst werden vastgesteld, en ook later bij wijziging en bestendiging, was het niet onzeker, welke betekenis de Sy-

¹⁾ De ratificering, pag. 6.

²⁾ a.w. pag. 27.

³⁾ a.w. pag. 12.

noden zelve aan hare arbeid toekenden. Die artikelen werden opgesteld en uitgevaardigd, niet als een voorstel, waarover nu door anderen zou moeten beslist worden: niet als een ontwerp, welks definitieve vaststelling nog van iemands goedkeuring zou afhankelijk zijn...; maar als synodale besluiten, die dus als zoodanig zooveel mogelijk het kerkelijk leven zou zijn in te richten".

Dit is het oordeel van Rutgers over de geldigheid van synodale besluiten. Daarom noemt hij de betuiging van instemming door de mindere vergaderingen niet haar ratificatie als onderdeel van de rechtsvorm, maar kwalificeert hij die „als ratificatie" met het oog op het betonen van eenstemmigheid.

Het gaat me er heus niet om om Rutgers onfeilbaar te verklaren, noch om hem als de autoriteit naar voren te brengen, maar men moet hem niet laten zeggen wat hij nooit heeft bedoeld.

De rechten en de vrijheden van de kerken

Het ging prof. Deddens in zijn door mij geciteerde inaugurele rede om de verdediging van de rechten en vrijheden van de plaatselijke kerken tegenover de synodale machtsoverschrijding in de tijd van de vrijmaking. Dit was een nobel streven en in dit opzicht heeft hij vele voortreffelijke dingen gezegd; zijn rede is nog altijd zeer lezenswaard. Dat deze rechten en vrijheden echter de door hem verstande en nader aangewezen ratificatie noodzakelijk inhouden is m.i. niet vol te houden en met historische bewijzen niet aannemelijk te maken. Ze zijn voldoende gewaarborgd in het recht van toetsing door de plaatselijke kerken en in het na bevonden strijd met Gods Woord en de orde der kerk niet accepteren of ook verwerping van besluiten van meerdere vergaderingen. Dit recht van toetsing, zoals dat besloten ligt in het oude art. 31 dient onverzwakt gehandhaafd te blijven. Tenslotte kunnen meerdere vergaderingen falen. Waar mensen werken worden fouten gemaakt.

Er kan ook in het geheel geen bezwaar tegen gemaakt worden dat meerdere vergaderingen in bepaalde gevallen voorlopige besluiten nemen of een voorlopig oordeel geven, die ter nadere overweging aan de mindere vergaderingen worden toegestuurd. Dit is een bepaalde uitwerking van het oude beginsel, dat de zaken van de meerdere vergadering op de mindere worden voorbereid. Dit beginsel is in de eerste tijd van de Gereformeerde kerken in ons land steeds in praktijk gebracht, en tot op de dag van vandaag werd vaak op een brede vergadering een of andere aangelegenheid ter nadere behandeling naar de plaatselijke kerken terugzonden. Maar steeds golden wel daarna de tenslotte genomen beslui-

ten der meerdere vergadering als rechtsgeldig, behoudens het „tenzij" van art. 31. Zo was het vroeger. Daarbij moet echter wel bedacht worden dat deze besluiten, met uitzondering van leeruitspraken, canones, **zoveel mogelijk** moesten gehouden worden. Ze golden niet absoluut en onvoorwaardelijk zoals de wetten van de Meden en de Perzen, want ze wilden slechts de goede orde en de welstand en vrede der kerken dienen. Wij zijn langzamerhand zo juridisch gaan denken, dat we dit amper meer kunnen verstaan. Vandaar onze moeite met betrekking tot kerkverbandzaken. We denken daarover te juridisch. En daarmee kom je met een ten diepste geestelijke gemeenschap niet uit, evenmin als in een huwelijk, hoewel dit natuurlijk ook een rechtsaspect heeft.

Daarom kan de figuur van de ratificatie, zoals die op het voetspoor van Deddens wordt verstaan en staat ingevoerd te worden ons naar ik vrees niet wezenlijk helpen. Ze is in zichzelf al te juridisch van aard, uitgesponnen juridisch, terwijl men juist wat menselijker wil spreken. Het is beter de zaken wat meer geestelijk te bezien. Overigens, wezenlijk kwaad zit er niet in, omdat de nu — voorlopig — aangenomen formulering (wordt door de plaatselijke kerken bekrachtigd) de bekrachtiging van besluiten ener meerdere vergadering stelt als een onderling overeengekomen verplichting. We hebben dan te doen met een in wezen slechts formeel-juridische figuur, met een rechtsvorm. Wezenlijk blijft de ook vroeger vrijwillig aangegane overeenkomst de kerken om geldige besluiten te nemen via meerdere vergaderingen. Als deze rechtsvorm de goede gang van zaken dienen kan is het goed haar te accepteren. Maar men doe dit niet met een ontoereikend beroep op de historie, doch alleen om elkaar te dienen, echter zonder dat er onduidelijkheid ontstaat: de onderlinge overeenkomst is de basis die blijft gelden.⁴⁾

4) In „De feitelijke toedracht" volgde ik Deddens te veel, afgaande op de door hem gegeven citaten. Tegen dreigende synodocratie is echter 'n voldoende dam opgeworpen in het recht van toetsing naar het oude art. 31. Maar het recht van toetsing en afkeuring impliceert nog niet de ratificering als deel van de rechtsvorm.

VROUWENKONTAKTDAG 1979

Op zaterdag 1 september 1979 D.V. hopen wij de vrouwenkontaktdag te houden in Utrecht.

Wilt U deze datum vast eventjes noteren?

Wat vraagt de Heere van U?

Rev. T. C. MacVean,
Dalmally

„Hij heeft u bekend gemaakt, o mens, wat goed is en wat de Here van u vraagt: niet anders dan recht te doen en getrouwheid *) lief te hebben en ootmoedig te wandelen met uw God. (Micha 6 : 8).

Hier is een vers, dat algemeen beschouwd wordt als een van de hoogste toppen in de Bijbel. Inderdaad, bekwame leraars hebben het genoemd „de belangrijkste uitspraak in de profetische geschriften en de machtigste spreuk van het oude testament". Want het geeft in een heldere maar diepe volzin de hele zedeleer en alle godsdienstonderwijs van Israël's profeten weer. Laten wij het nog eens bezien en zo mogelijk de boodschap voor onszelf verstaan.

Wat Micha en zijn omstandigheden betreft weten we maar weinig. Maar wel krijgen we in zijn boek een beeld van de situatie, die zijn geest bezig hield; een situatie die veel lijkt op wat wij vandaag om ons heen zien.

Bij voorbeeld: de meerderheid van ons zal stellig betreuren, dat zulk een betrekkelijk klein deel van ons volk enige binding aan de kerk heeft; zal betreuren de onverschilligheid van velen ten aanzien van het christelijk geloof. O, ik weet dat het ons soms boos maakt — maar vooral zijn wij bedroefd om de geestelijke armoede en het vaak lage morele peil van onze tijd; verdrietig vanwege ons schijnbare onvermogen om er iets aan te doen.

Maar laat me zeggen: dit is niets nieuws. Immers in de Bijbel vinden we hetzelfde benauwende toneel. Het is des te meer benauwend, als we ons herinneren dat, als er één volk in de oudheid diep gelovig zou moeten zijn geweest, dan wel de oude Hebreëen. Had God hen niet uitgekozen en hun een hele reeks krachtige leiders gezonden, profeten en priesters? Natuurlijk hebben ze perioden van sterk geloof en bezieling gekend. Maar zelfs Israël kon dat niet volhouden. We staan voor momenten van regelrechte goddeloosheid en afgoderij.

Welnu. Waar de profeten een voor een worstelden met dit gruwelijke probleem, waren sommigen bewogen tot heftige aanklachten; ze vroegen openlijk om Gods straf over wat zij tekenen als een verdorven en krom geslacht. Terwijl anderen een bewogen beroep doen op het volk, om tot de Heere terug te komen en zo zijn rechtvaardige straf te ontgaan.

—o—

Micha slaat die laatste weg in. Hij doet dat op een prachtige en beeldende manier. Hij maakt een dramatisch toneel in dichterlijke taal. „God, de almachtige Schepper, de Koning des hemels en de Vader van Israël, verlaat zijn hemelse troon en komt neer om te twisten met zijn kinderen. Hij spant een geding tegen hen aan. Hij roept de bergen van hun land als getuigen op." Soms zeggen we: als de muren konden spreken — wat zouden ze ons wat vertellen! Nu, Micha tekent God, die de heuvels van Juda laat spreken en vertellen wat zij gezien hebben in voorbije eeuwen en jaren. Hoe God de vaders en de voortrekkers en het hele volk Israël heeft geleid en gered en geholpen. Zo roept Micha:

Hoor nu eens wat de Heere zegt:
Sta op, open dan uw mond ten aanhoren van de bergen,
En laat de heuvels uw stem verstaan.
Hoor, gij bergen, de aanklacht des Heeren.
Ook gij, vaste fundamenten van de aarde:
Want de Heere heeft een aanklacht tegen zijn volk
En met Israël wil Hij een geding aangaan!

Ja, hier zien we Micha's geloof in de wezenlijke waarde van de menselijke ziel. Want God probeert niet door geweld de mens goed te maken — maar doet een beroep op hem als redelijk wezen. Anders gezegd: God zegt duidelijk dat we geen machines maar zelfstandige wezens zijn. En Micha wanhoopt niet aan de mens. Zeker, als alle ernstige en gevoelige knechten

*) In de Engelse tekst staat mercy = weldaad, zegening, barmhartigheid. De reacties in het verleden moedigen aan, om nog eens een volledige preek van deze 70-jarige te geven.

van God moet hij vaak hebben willen vaststellen, dat de menselijke natuur verdorven is en volledig vergiftigd. Maar hij doet het niet. Liever herinnert hij ons er aan, dat de mens met al zijn verdorvenheid en dwaasheid toch in staat is Gods bedoeling te verstaan en daaraan te beantwoorden.

En wij als christenen moeten dat ook geloven en doen. Zeker daar wij weten, hoe onze Heiland mensen aanspreekt; zelfs onfatsoenlijke mensen — toch in staat om het goede te kiezen en Gods stem te beantwoorden. Telkens herinnert Hij ons er aan: dat wij naar Gods beeld zijn gemaakt en dat wij in staat zijn met Hem te spreken en in gemeenschap met Hem te leven. Dezelfde gedachte vinden we in Paulus' oproep tot zijn lezers: om zich aan God te wijden, hetgeen — naar hij zegt — onze redelijke eredienst is. We moeten vandaag duidelijk zien: dat de oproep van de christenheid niet fantastisch en onmogelijk is. Ons wordt gevraagd ons van God gekregen hart en verstand volmaakt te gebruiken en door Christus rijke vruchten te dragen.

—o—

Dan — God twist met ons zoals een vader twist tegen zijn ongehoorzame kinderen. Want Hij houdt van ons en vraagt onze wederliefde.

Maar in Micha's geding was Israël's antwoord niet zo zeer afwezig — het was totaal fout. Het volk gaf offers — kalveren, rammen, olie en zelfs, vreselijke gedachte, hun onnozele kinderen! Als de kerk materiële offers van haar leden vraagt, dan vraagt God de Heere in feite onze innerlijke overgave. Zo leidde Micha het drama naar zijn grote climax. Het is alsof God het voornaamste levensdoel voor ons plaatst opdat we dit met nieuwe ogen bezien:

Hij heeft u bekend gemaakt, o mens, wat goed is.
En wat de Heere van u vraagt:
niet anders dan recht te doen,
de barmhartigheid lief te hebben
en nederig met uw God te leven.

Let op de adressering van de profeet: o mens. Tot zo ver heeft hij in hoofdzaak gesproken tot de natie als een geheel. Want ze achtten hun relatie met God meer een nationale dan een persoonlijke zaak. Maar Micha gaat verder met zijn schijnwerper. „O mens,” zegt hij, en niet „o Hebreeuws mens”, of „o Syrisch mens” — gewoon „o mens.” En hier zien we het zaad, waaruit het aangrijpende „onze” is gegroeid, uit het Onze Vader. En we zien de wereldwijde opdracht van de huidige christelijke kerk. Inderdaad, de ware godsdienst is dezelfde voor alle mensen, waar ook ter wereld; en zonder die kan geen enkele ziel volkomen zalig worden.

Maar laten we kort bezien Micha's machtige drievoudige omschrijving van wat goed is. Eerst roept hij ons op om „recht te doen”. Nu, misschien hebben wij, opgevoed in de reformatorische traditie, het ware goede wel sedert onze kinderjaren geleerd. Maar dat was voor de meeste hoorders van Micha toch geheel nieuw. Eerder dachten zij dat godsdienst een zaak was van bepaalde seizoenen en feesten en offers. En zelfs als zij verdwaalden in Kanaänitisch heidendom, werden zulke praktijken beschouwd als een manier om de goden om te kopen of tevreden te stellen. In feite was hun godsdienst sterk bijgelovig en had niets uit te staan met zuiverheid, oprechtheid en barmhartigheid.

Maar de boodschap van de profeet is ook nu nog van kracht. Er zijn immers mensen, ijverig in het uiterlijk nakomen van hun religie — en toch met harde harten en de handen op de zakken. Ook zijn er die verschrikkelijk nauwkeurig zijn in zaken van orde en regel — maar weinig zorg tonen voor het morele kwaad, dat een gemeenschap kan vernielen.

Dan ten tweede: „de getrouwheid liefhebben”. Dat betekent gewoon liefhebben in nieuwtestamentische betekenis. En hier schijnt Micha een oudere profeet te citeren — Hosea, die meer dan een ander de prediker was van Gods tere liefde. Inderdaad, we weten dat hij de betekenis van onbaatzuchtige liefde in zijn eigen bittere ervaring heeft verstaan. Zelfs zijn eigen vrouw liet hem in de steek om een vrouw van de straat te worden; de wet gaf hem de kans van haar te scheiden en haar voor goed weg te sturen; toch blijkt Hosea dat niet te kunnen doen. Want hij hield van haar en wenste haar terug te winnen tot eerbaarheid en vreugde. En zijn lijden gaf hem dieper inzicht in Gods band aan Israël. Inderdaad, wanneer Jezus het volk van zijn dagen onderwees zagen we, dat God liefheeft, met een liefde die ons niet laat gaan. Wat vraagt de Heere meer van u, dan de ander lief te hebben zoals Hij ons liefheeft?

—o—

En tenslotte roept de profeet ons op om „oetmoedig met God te wandelen”. Nu, hier zien we toch wel een scherp contrast tussen Micha's om-

schreven godsdienst en de moderne mens. Of de mens nu wel of niet recht en betrouwbaar en vriendelijk in zijn bedoelingen mag zijn — nederig voor God te zijn heeft hij niet geleerd. Integendeel is hij vaak geboeid en bezeten door zijn eigen groeiend vermogen om de natuurkrachten te beheersen. Het schijnt werkelijk alsof hij — met de verfijnde werktuigen van de wetenschap in handen — op de duur tot alles in staat zal zijn. En we kunnen zeggen wat we willen maar het humanisme, in de zin van vertrouwen in het menselijk vermogen om zijn lot zelf te bepalen, is in de Westerse filosofie overheersend. Dat blijkt wel uit de wijze, waarop de grote meerderheid van ons eigen volk tegenover de kerk staat en haar boodschap als volmaakt onbelangrijk ziet.

Maar laten we duidelijk zijn. We kunnen niet de vruchten van onze religie in goedheid en naastenliefde oogsten, als we de wortels van ons geloof kappen, namelijk de ootmoedige wandel met God. Zeker, de innerlijke ootmoet, die we bij alle heiligen aantreffen, de Geest die we vinden in de zaligsprekingen, die moeten we trachten te grijpen. Want de echt godsdienstige mens is innerlijk nederig. Hij moge rijk zijn of knap of machtig in wereldse zin — maar hij weet dat hij Gods genade nodig heeft en is zich diep bewust van wat hij zijn Verlosser schuldig is. Inderdaad, deze innerlijke ootmoet heeft elke christen nodig; daar moet hij naar streven.

Micha beantwoordt één vraag niet. Dat kon hij niet: hoe moeten wij de kracht en de genade vinden om naar zulk een hoog ideaal te grijpen en op dat niveau te leven?

Daarvoor moeten we naar het nieuwe testament. Naar Hem die vrede ademde, mensenharten sterkte. Naar Hem die rustig zei: „komt tot Mij, allen die vermoeid en belast bent en Ik zal u rust geven. Neemt Mijn juk op u en leert van mij. Want Ik ben nederig en zachtmoedig en ge zult rust vinden voor uw zielen. Want Mijn juk is zacht en mijn last is licht”.

Dat is stellig de enige bron, waaruit we kracht kunnen putten om zo te worden, als God ons bedoeld heeft.

H. J. JAGER — KAMPEN

Zo was het (26)

Een vreemde toestand was het daar op de Veluwe in mijn dagen. De meerderheid der bevolking was of noemde zich gereformeerd. Zij het met verschillende toevoegingen. Velen hoorden bij een oud-gereformeerde kerk. Leden van de hervormde kerk waren in meerderheid, evenals de dominees, gereformeerde-bonders. Maar de opvattingen die daar heersten hadden ook nogal sterke invloed op de gereformeerde kerken. En bij allen werkte een verkeerde opvatting over verkiezing en verwerping door. Daarbij dacht men niet aan een daad Gods in de tijd, maar aan een eeuwig besluit. Dat niet veel verschilde van een lotsbeschikking. Misschien mag ik wel zeggen een noodlot-met-noodlottige-gevolgen.

Ogenschijnlijk viel het met die slechte invloed nogal mee. Over het algemeen ging men trouw tot zeer trouw naar de kerk. Alleszins godsdienstig waren de meesten. Velen spraken graag over „het goede”. Men had veel voor de eredienst over en zorgde uitstekend voor de pastorie en haar bewoners. De zondagsviering was over het algemeen streng en m.i. wettisch. Wat trouwens van heel de levenshouding moet worden gezegd. Van oude zeden en gewoonten werd niet afgeweken. Tenminste door de „getrouwen” niet. Dat men stond in de vrijheid, waarmee Christus ons vrijgemaakt heeft, kan ik niet zeggen. Voor de een of andere vereniging sprak ik eens over de Nieuwe Bijbelvertaling en pleitte voor het gebruik daarvan. Maar dit viel niet in goede aarde. Men wilde maar bij het oude blijven. Er was een zekere angst voor al wat zweemde naar nieuwlichterij.

Maar hoe stond het met het christelijke leven van alledag? Het spreekt vanzelf dat velen echt wilden leven naar uitwijzing van het Evangelie. Verkeerde theorieën gaan soms samen met een gezond christelijk leven. Maar over het algemeen kan ik niet zeggen, dat men zich beijverde om roeping en verkiezing vast te maken door een leven in navolging van de Here Jezus Christus. In wat men noemde het „natuurlijke leven” gingen velen maar hun gang. Dat stond voor hun besef buiten het leven der genade. Men moest toch zorgen voor levensonderhoud en men moest zich toch door dit leven heenslaan? Er was veel zondagschristendom en dat het alle dagen zondag moest zijn, drong tot velen niet door.

„Natuurlijk” geloofden allen in God en in de Here Jezus. Dat spreekt toch vanzelf? En dat de Bijbel Gods Woord was, van kaft tot kaft, dát stond vast als een paal boven water. Maar met de zekerheid en de blijdschap van het geloof stond het niet zo best. Men had zo van die vaste

uitdrukkingen bij de hand: „Het gaat zo gemakkelijk niet”. „Een mens moet toch maar wedergeboren worden”. „Velen toch zijn geroepen, maar weinigen uitverkoren”. „Het moet een mens maar gegeven worden”. „God moet het doen”. En zo zou er meer te noemen zijn. Zo in het algemeen geloofde men het Evangelie wel, naar men zei. Maar dat was nog heel wat anders dan te weten, dat men persoonlijk deel had aan het heil en dat iemand behoorde tot de verkorenen. In heel wat huiskamers stonden wat „oude schrijvers” op een rekje. Of ze veel werden gelezen betwijfel ik, maar op de een of andere manier hadden ze wel invloed. Waarschijnlijk door overlevering van mond tot mond. Of iemand tot de uitverkorenen behoorde was een moeilijk te beantwoorden vraag. Hij moest in elk geval kenmerken daarvan vertonen. Zekere keurmeesters verlangen nog weer kenmerken van kenmerken. Dat iemand zich zó als hij was aan de Heiland mocht overgeven, drong niet tot de meesten door. Dat de Here Jezus in de wereld gezonden was om zondaren en zondaressen te behouden werd in het algemeen wel aanvaard. Maar men moest zich eerst diepzondig weten en om zo te zeggen langs de hel gegaan zijn om tot de hemelse blijdschap te komen. En dat was maar voor weinigen weggelegd.

Vreemde toestand was het. De jonge broeders en zusters deden op een zekere leeftijd Belijdenis. Maar men noemde dit: als lidmaten aangenomen worden. Toch werden vragen gesteld, die alleen beantwoord konden worden door hen, die geloofden. Doch dit was maar het belijden van een algemeen geloof. Wat niet inhield dat iemand zich persoonlijk geroepen en verkoren wist. Zo kon het voorkomen, dat op een zondag een 50 jonge mensen werden aangenomen. Terwijl een volgende zondag maar een vijftal avondmaal vierde.

Ja, men kon het beleven, dat mensen van 70 of 80 jaar hun leven lang het Evangelie hadden gehoord zonder te weten of zij „er wel bij hoorden”. En velen gingen donker heen. Wel „in de hope des eeuwigen levens”, zoals in een rouwadvertentie stond. Maar dat was dan niet de hoop, zoals de Bijbel daarvan spreekt. Maar een zweven tussen hoop en vrees. Trouwens laten we ons niet vergissen. Dát komt nog voor. Ook in „onze” kringen. Het komt niet zo vaak voor dunkt mij, dat iemand om zo te zeggen met de dood in de schoenen loopt en toch zegt: het gaat prima met mij. Want ik heb 50 jaar het Evangelie gehoord en geloofd en zou het dan niet goed met mij gaan? Het komt God zij dank voor. Maar vaker tref ik een broeder of zuster aan, die „oud en der dagen zat” nog niet weet of de Here Jezus wel zijn Heiland is. Er is nog veel onzekerheid en gemis aan blijdschap des geloofs. En één van de oorzaken daarvan is naar mijn overtuiging een verkeerde opvatting van verkiezing en verwerping als een soort noodlot.

En nu kom ik terug op Efeze 1 : 4: „Hij heeft ons in (of door) Hem uitverkoren voor de grondlegging der wereld, opdat wij heilig en onberispelijk zouden zijn voor Zijn aangezicht”. Zeer troostvol. God heeft ons, die in de Here Jezus geloven, uitverkoren. Dat schreef Petrus aan „heilighen en gelovighen”. Heiligen in Christus, gelovighen in de Here Jezus. Dat mogen alle gelovighen weten, dat God hen heeft uitverkoren, hen heeft geroepen, hen heeft liefgehad. Hij was met Zijn genade ons vóór. Zeer vertroostend. Maar ook vol vermaning: „Opdat wij heilig en onberispelijk zouden zijn en leven voor Zijn aangezicht”. Daartoe heeft God ons geroepen en verkoren, opdat wij zouden jagen naar de heiligmaking. En ons best zouden doen onberispelijk te leven, naar aanwijzing van Gods evangelische wet. Naar Zijn onderwijs. Die troost en die vermaning liggen in dit vers. Hoe we nu verder ook denken over dat „in Christus” of „door Christus”. En over de „grondlegging der wereld”. Of we nu vertalen: in Christus of door Christus maakt voor mijn besef weinig of geen verschil. De meeste vertalingen hebben: in Hem. Christus is De Uitverkorene bij uitnemendheid. In Hem zijn alle gelovighen begrepen. Omdat ze bij Hem behoren zijn zij in of met Hem uitverkoren. Dat is de oude en algemeen aanvaarde opvatting. Maar het is ook mogelijk te vertalen met: door Hem zijn wij uitverkoren. Christus is het, die zijn gemeente vergadert, roept en uitkiest door Woord en Geest. Ieder die in Hem gelooft mag en kan zeggen: Hij heeft mij verkoren door de verkondiging van het Evangelie. Het komt mij voor, dat deze vertaling de beste is. Met zekerheid is dit echter niet uit te maken en daarover moeten we maar niet twisten.

En wat de uitdrukking: „voor de grondlegging der wereld” betreft, daarmee wordt m.i. bedoeld voor de Schepping van hemel en aarde. Het is mij bekend, dat ook gepleit is voor de opvatting, dat hiermee bedoeld wordt op het ontstaan van het volk Israël. Onmogelijk acht ik dit niet, maar voor de hand ligt het m.i. toch niet. In elk geval zou ook dan verwezen worden naar een houding van God in het verleden. Wat ook het geval is als we blijven bij de opvatting: voor de Schepping.

Wil dit nu zeggen, dat God toen reeds verkoren heeft en dan wel in een eeuwig besluit? Maar dat is dan toch geen verkiezen als een daad Gods. Terwijl naar mijn overtuiging Paulus, in overeenstemming met alle gegevens van de Schrift, over Gods verkiezen spreekt als een dáád Gods in de tijd. Daarheen wijst ook de werkwoordsvorm die hier gebruikt wordt. Maar wat wil Paulus nu dan met deze uitdrukking zeggen? Naar mijn overtuiging gebruikt Paulus hier een verkorte wijze van spreken. Prof.

B. Holwerda heeft indertijd als mogelijkheid dit al voorgesteld. Ongeveer zo: „Hij heeft ons nu, in den tijd, uitverkoren in Christus, naar Zijn voornemen van voor de grondlegging der wereld”. Ik zou het zó willen zeggen: God heeft ons verkoren in de tijd, door Christus. Maar dat is niet een daad van een ogenblik. Het is niet een gril of opwelling van een moment. Maar zó is God altijd geweest. Zo is Zijn welbehagen, Zijn heilswil. Hij is Liefde. Hij heeft geen plezier in de dood van een zondaar, maar daarin dat die zich bekeert, gelooft en leeft. Dr Venema schreef een dissertatie getiteld: Uitverkiezen en uitverkiezing in het Nieuwe Testament. En zijn conclusie luidt kort en krachtig: „Deze actie Gods (verkiezing) in de tijd ligt echter verankerd in de eeuwige heilswil Gods en wordt daardoor beheerst”.

Er is geen sprake van een soort noodlot, dat ons boven het hoofd hangt. We hoeven en mogen niet piekeren over een verborgen besluit in de „stille eeuwigheid”, waarmee reeds over ons eeuwig lot is beslist. Zo spreekt de HERE in zijn woord nooit en nergens. Geloof maar in de Here Jezus en weet dan dat ge door of in Christus verkoren bent. Maar dat is geen waarborg voor de zaligheid. Het is niet zo, dat iemand dan kan zeggen: Nu ben ik binnen en kan mij nooit meer iets ergs gebeuren.

Want de Schrift spreekt ook van „vervallen van Gods genade” en „schipbreuk lijden van het geloof”. Ef. 1 : 4 is niet alleen vol van troost. Maar ook vol van vermaning. Er volgt immers: „opdat wij heilig en onberispelijk zouden zijn voor zijn aangezicht”. En dat hoort er onlosmakelijk bij. Wat wel al te zeer vergeten is in heel het gereformeerdendom. Tot grote schade m.i.

Onder veel gereformeerden heerst een zekere lijdelijkheid. Algemeen is er de overtuiging: God moet het doen. Wat dat „het” dan ook mag zijn. Dat is waar. Tenminst half waar. Maar een halve waarheid is soms even erg als een leugen. Men zegt wel: God moet het doen, maar vergeet dan wat God al gedaan heeft en wat Hij doet! God heeft zijn genade geopenbaard in Jezus Christus. Hij heeft Zijn Geest uitgestort en Hij geeft zijn

door P. C. van Wijk - Zaltbommel

De legende van Mattheüs

Om het mezelf nog een keer wat gemakkelijk te maken en om het lezenswaardige van wat nu volgt neem ik uit het Gereformeerd Weekblad over de legende van Mattheüs, zoals die door Prof. dr J. Veenhof daarin werd weergegeven. De oorspronkelijke tekst is te vinden in Der Geburtstag von Adam und Eva van Werner Reiser.

De evangelist Mattheüs zat aan zijn schrijftafel met een wit blad papier voor zich. Om hem heen lagen de geschriften van het Oude Testament. In zijn hand hield hij een rol van de evangelist Marcus, die al helemaal stukgelezen was. Hij schudde het hoofd en zei bij zichzelf: „Zo als Marcus kan ik mijn evangelie niet beginnen. Jezus was er immers al voor hij gedoopt werd. Hij viel niet op zijn dertigste jaar plotseling uit de hemel. Hij heeft toch een voorgeschiedenis op aarde, die tot zijn geboorte en nog ver daarvoor teruggaat. God handelt op lange baan. Daarom heeft elke jood een stamboom. — Hoe ziet de stamboom van Jezus er eigenlijk uit?”

Hij bladerde lang in de heilige geschriften en keek toen tevreden op. Snel maakte hij een ontwerp met de grote tijdvakken van de geschiedenis van Israël, van Abraham tot David, van David tot Jechonia, van Jechonia tot Jezus en voegde daar de namen van de koningen en van hun oudste zonen in.

Toen hij ijverig schreef, kwam zijn vrouw binnen. Ze bracht hem iets te eten en te drinken en vroeg hem: „schiet je met het werk op?” Hij zei: „ga zitten, dan zal ik je voorlezen, wat ik geschreven heb”.

Zij ging zitten en Mattheüs las voor. Hij voelde zich helemaal op zijn gemak. Aan zijn voeten zat een mens. Dat was toch iets heel anders dan bij de evangelist Markus. Aan diens voeten had een leeuw gezeten. Maar een mens — dat leverde toch een veel mooier beeld op. Misschien zou men hem later samen met een mens afbeelden.

Maar ook de vrouw van een evangelist wil niet slechts een mooi symbool zijn, maar een mens uit vlees en bloed en met een eigen mening. Plotse-ling stond ze op, boog zich over zijn schouder, keek in het manuscript en vroeg: „waarom staan er eigenlijk geen vrouwen in de stamboom?”

Mattheüs antwoordde: „vrouwen zijn toch verondersteld, wanneer er staat: hij verwekte”. Zij antwoordde: „ze-ker, maar daarvoor zijn er altijd twee nodig. Je moet er een paar vrouwen bij nemen”. En ze begon direct al ijverig in de oude geschriften te bladeren. „Zal ik je er een paar noemen? Ik kan er minstens een dozijn opsommen! Toe maar — Sara, Rebekka, Lea — de beroemdste. Ach nee”, zo onderbrak ze zichzelf, „over de beroemde vrouwen spreekt men toch al genoeg. Neem liever een paar meer onbekende. Hier neem toch deze Thamar!”

Mattheüs weerde ontsteld af: „Thamar toch niet! Wat denk je eigenlijk wel? Deze vrouw, die verkleed aan de kant van de weg ging staan, om eindelijk van de een of andere man een kind te krijgen. Je mag Jezus toch niet met zo pijnlijke vrouwen belasten! Blader alsjeblieft verder!” Toch nam hij de naam van Thamar op. „Maar nu Rachab, de hoer uit Jericho, die moet je noemen. Zij heeft twee israëlitische spionnen in haar

Geest aan hen, die daarom bidden in geloof. Hij heeft zijn hart voor ons geopend door de gave van zijn Zoon, Jezus Christus. Hij heeft zijn Evangelie ons bekend gemaakt. En dat Evangelie is een kracht Gods tot behoud. Is ons dat niet genoeg? Zo heeft Hij ons verkoren en geroepen. Zo dringt Hij ons tot geloof en bekering. En we mogen ons zó als wij zijn aan Hem overgeven.

Maar wij moeten ons maar bekommeren om wat wij te doen hebben. Namelijk onze roeping en verkiezing vast maken. Door echt vroom te leven en te wijken van het kwaad. Door te jagen naar de heiligmaking. Anders zullen we de HERE niet zien. Door eigen redding te werken met heilige zorgvuldigheid, tot roem van Zijn welbehagen. Zo maken we onze roeping en verkiezing vast. En als we dat niet willen en dat niet doen, zetten wij roeping en verkiezing op losse schroeven. Dan waren we wel geroepen en verkoren. Maar dan was het ons de moeite niet waard om een feestkleed aan te trekken. Dan wilden we ons best niet doen om onberispelijk te leven voor het aangezicht van God. We zijn wel niet gewend aan zulke taal. Maar zó spreekt het Woord van de Here wel. Hij roept ons toe: Strijdt om in te gaan. Anders zal de deur gesloten blijven aan het einde der dagen. Bezint u op wat waar en waardig, wat heilig en rechtvaardig is, wat liefelijk is en welluidend, wat maar deugdelijk is en lof verdient. En brengt dat in praktijk. Zo zal uw leven vruchtbaar en werkzaam zijn. Daartoe roept ons deze tekst.

Zou het misschien daarvan komen, dat er zoveel onzekerheid en twijfel is? Slordig leven en zeker en blij zijn kán niet samengaan. Maar wordt het leven dan niet zwaar en moeilijk? Geen sprake van. De last is licht en het juk zacht. We dienen toch niet als slaven, maar als kinderen Gods? Hebben we geen Vader in de hemelen? En geen Heiland als Voorspraak? En de almachtige Heilige Geest als Leider? Welaan dan: strijdt de goede strijd en loopt in de loopbaan. En geloof de belofte, dat we meer dan overwinnaars zullen zijn, door Hem die ons heeft liefgehad. Wat we eens zijn zullen is ons niet ten volle geopenbaard. Maar het zal niet tegenvallen!

huis verstopt en van de dood gered". Mattheüs zuchtte: „alweer een vrouw met een slechte reputatie! Je hebt een vreemde smaak vandaat. Hoewel — even kijken. Werkelijk, ze heeft voor ons volk een waardevolle militaire rol gespeeld. Daarom is ze bruikbaar". Zijn vrouw las verder: „Nu ben je zeker tevreden. Daar hebben we Ruth, de buitenlandse vrouw uit Moab, de vrouw, die door Boaz in bescherming werd genomen. Wat wil je nog meer?" Mattheüs gaf toe: „ja, Ruth is goed. Ze heeft er ook vreemd bloed in gebracht. Lees verder". Zijn vrouw las: „Isaï verwekte David, David verwekte Salomo. — Maar je kunt aan de grootste koning van Israël niet zo makkelijk voorbijgaan. Tenslotte kent elk kind de affaire van David met Batseba".

Mattheüs riep uit: „noem deze naam niet! Het is al erg genoeg dat het gebeurd is. Uitgerekend bij David, de grootste gezalfde voor Jezus". Zijn vrouw antwoordde: „jij denkt altijd aan de ontsporingen. Ik denk aan de vergeving, die David van God ontvangen heeft. Anders zou de lijn hier toch afgebroken zijn en je zou misschien helemaal niets te schrijven hebben. Is er dan vergeving zonder zonde?" Slechts met tegenzin stemde Mattheüs toe. Maar de naam Batseba noemen — dat kon hij niet over zijn hart krijgen. In plaats daarvan nam hij de naam van haar ongelukkige echtgenoot Uria op. Daarna zuchtte hij zwaar en zei: „laat het nu bij deze vier vrouwen blijven, anders wordt alles nog ingewikkelder".

Zijn vrouw stelde hem gerust: „je hebt immers Maria ook nog. Ze maakt alles weer goed, wat daar zo vreemd met elkaar vervlochten is. — En overigens: ik moet nu gaan. Bij de volgende eeuw wil ik niet van de partij zijn. De vele onsmakelijke oorlogsgeschiedenissen laat ik liever aan de mannen over. Wij vrouwen zijn toch altijd hun slachtoffers". En ze ging de kamer uit. Mattheüs

keek haar hoofdschuddend en bewonderend na. Ongestoord liep hij de volgende duizend jaar door met de grote tijdvakken van de staatsgeschiedenis voor en na de babylonische gevangenschap tot aan de geboorte van de Verlosser. Tenslotte keek hij snel naar de indeling: „veertien generaties tot David, veertien tot de babylonische ballingschap en net zoveel tot Jezus".

Plotseling hield hij stil. Er was iets, dat hem opviel. In het eerste tijdvak had het geloof van Israël het zonder de staat kunnen stellen, in het tweede waren staat en religie eng met elkaar verbonden, en in de derde periode, die nog steeds voortduurde, moest het geloof opnieuw zonder de steun van de staat zijn eigen weg gaan. Maar het geloof had steeds overleefd, ondanks de dwaasheden van de mensen en de verwarringen van de staat. Bij zoveel goddelijke trouw hoef je over de toekomst van het geloof niet bezorgd te zijn.

Gelukkig en vol vertrouwen nam Mattheüs het eerste blad van zijn evangelie en toonde het aan zijn vrouw. Ze had er nu geen bezwaren meer tegen in te brengen. Ze spreidde alleen ineens haar armen wijd uit en zei: „Weet je, zó groot zou de stamboom worden, wanneer je niet steeds alleen maar de oudste zonen, maar alle broers en zusters samen met hun vertakkingen opgeschreven zou hebben. Dan zou duidelijk worden, dat Jezus eigenlijk met heel de wereld verwant is, met joden en arabieren, met heidenen en christenen. Dan is hij immers onze broeder en wij zijn zijn „broers en zusters, broers en zusters van een ongedeelde wereld". Mattheüs riep: „je overdrijft! Zo eenvoudig gaat het niet!"

Zijn vrouw antwoordde: „ik overdrijf niet. Ik geloof".

Zo kwam het, dat aan het begin van het evangelie van Mattheüs deze menselijke stamboom van onze Verlosser staat.

ingezonden

DE NAAM VAN DE KERKEN

Vrije Gereformeerde Kerken (2)

1. **Teleurstellend.** Het commentaar van dr Van Klinken in Opbouw van 2.3.79 stelt teleur. Het springt niet in binnen de gang van het betoog, maar tracht te blokkeren.

Deze gedraglijnen en haar bewoordingen en kwalificaties zijn ons overbekend uit het patroon van de kerkpolitieke arena, dat zoveel schade heeft aangericht in de Kerken van Christus. Deze stijl heeft de wezenlijke band vernageld. Hiermee helpen we elkaar niet, ofschoon dat toch de opzet was van het L.V.: onderlinge hulpverlening: vroeger was zulk een organisatie op den duur telkens uitgelopen op een machtsstrijd met de bekende definitieve gevolgen, maar nu had men door de ervaring geleerd. De toon kon milder, men had zichzelf nu beter in de hand. En als hier en daar de toon wat scherp zou uitvallen, dan kon men toch steeds een beroep doen op het evangelische karakter van een kerkelijke vergadering, nietwaar?

2. **Structuur en structuurwet.** Maar hier ligt de grote vergissing. Een kerkverband-organisatie is als zodanig bouwswel, en dat met de bedoeling historisch gefundeerd, een menselijk hulp te verlenen. Deze structuur volgt haar wezenlijke, innerlijke bestemming, maar gebouwd op haar fudnamet: **macht**: opgebouwd op uitgebrachte stemmen, functionerend door stem„gerechtigde" afgevaardigden, zich voegend naar bepalingen, vastgesteld bij meerderheid van stemmen. Hoe soepel alles moge zijn bedoeld, hoe waterdicht de ordebepalingen mogen zijn geformuleerd, het blijft de orde van de macht. En dan gán die stemmen functioneren, en we kunnen er de verslagen maar op nalezen, hóe. Het gaat over zeer diepgaande, kerkelijke, confessionele vragen. Vragen die nimmer in het kader van de **macht** mógen worden behandeld. En nu zitten én de afgevaardigden én de afvaardigende kerken in de klem van hun eigen, moeizaam opgebouwde apparaat. En dan ontstaat deze krampachtige, tyrannieke trant van spreken en schrijven, en zoeken de rupsbanden hun weg in de gemeenten. Veelal is de „hulpverlening" ook nog ongevraagd.

3. **Individualiteit der kerken.** Niet alleen immers bevinden zich de afgevaardigden van de kerken op landelijke vergaderingen zich in de ban van deze echte verzoeking, waarin zij zijn geleid. Het ergst worden de kerken zelf bedreigd. Wie ondergaat niet de spanning, bij het lezen der verslagen, van wat er uit de bus zal komen voor zijn gemeente, hoe de stemming het gezicht en het onderlinge verkeer in eigen gemeente zal beïnvloeden? Want deze macht scheert alle kerken over één kam, ondanks de Wet van Christus.

In deze organisatie hebben de afzon-

derlijke kerken niet meer de individualiteit, die wij haar in de bijbel zien verzekerd. Waardoor wij die onderling **verschillende** brieven hebben gekregen: die aan de gemeente te Corinthe anders dan die aan Efeze, en die aan Colosse wéér anders en verschillend met die aan Filippi. En zelfs nog in de tijd, waarin de apostel Johannes, op dictaat van onze Heiland Zelf, brieven schreef aan Zijn gemeenten in Asia, zijn die onderling duidelijk verschillend naargelang van de onderscheiden individualiteit der 7 gemeenten.

Stel U eens voor, dat de gemeente van Filadelfia de brief, voor Laodicea bestemd, aan zich geadresseerd had gekregen. Zij zou zichzelf daarin niet hebben herkend.

4. **Eigen gedragslijn in eigen situatie.** Natuurlijk lazten die **verschillende** gemeenten elkaars brieven wel, waerdacht U. Maar ieder vanuit haar eigen gezichtshoek, met het oordeel des onderscheids, d.w.z. het eigen oordeel, overeenkomstig eigen geweten, de **eigen „samenleving"** in de eigen situatie, naar de beschikbare krachten ook. Het humanisme wil nivelleren, maar het Evangelie wil aanmoedigen tot zelfstandige groei, het eigene tot zijn recht laten komen. Dat komt de wezenlijke band van de verschillende kerken ten goede en prikkelt de werfkracht. De dienst des Woords en der gebeden is, als het goed is tenminste, anders in de ene gemeente dan in de andere. In de eigen gemeenté kennen we elkaar, elkaars vreugde en elkaars verdriet, elkaars krachten en elkaars zwakheden, elkaars zonden, elkaars hebbelikheden, moeilijkheden. Nietwaar, de Heiland heeft niet voor niets „Mt. 18" in de gemeente in praktijk willen zien gebracht. Wij weten veel van elkaar. Dat wordt ook zichtbaar aan het Avondmaal.

En juist in verband met die heel aparte samenleving heeft de afzonderlijke gemeente **eigen** karakter, en heeft zij **eigen** beslissingen en voorzieningen te treffen. Die macht ligt in de handen van de Heiland Zelf. Hij kan het alléén wel af.

5. **Paulus.** Zo werd in de gemeente van Corinthe de vrouw als gelijkwaardig aan de man gezien, volkomen naar luid van het Evangelie. En zo ook in het optreden in de gemeente, in het gebed en het profeteren. Paulus sluit zich bij deze eigen zienswijze der Corinthiërs aan, en geeft, desgevraagd, advies om deze gelijkwaardigheid te vrijwaren van ontaarding-tot-gelijkheid. Het eigene van de gemeente en het eigene van de vrouw diende te worden **bewaard**. Hij dacht er niet aan, terwille van een algemene uniformiteit van alle gemeenten, het advies te geven, zich maar te laten gelijkgeschakelen met anderen, die zich deze zienswijze (nog) niet konden permitteren.

6. **Naam.** En juist in dit verband, in het verband van dit advies in 1 Cor. 11, merkt hij op in vs. 16: „Indien het er iemand om te doen is gelijk te krijgen, wij houden er een dergelijke gewoonte van omgang-met-elkaar niet op na, en evenmin de gemeenten Gods."

Deze evangelische, nu weer herwonnen, **vrijheid** zou moeten worden vastgelegd in de naam van onze kerken. Ter garantie en ter reformatie. Met name om de opdracht van Christus te vervullen in Mt. 28 : 18 v.v.

D. J. Buwalda, Bilthoven

kerknieuws

Ds J. O. Mulder — 7 april a.s. hoopt ds J. O. Mulder van Kampen te denken dat hij 50 jaar geleden in het ambt van predikant werd bevestigd.

Prof. C. Veenhof — De gezondheid van Prof. C. Veenhof is op het ogenblik redelijk goed. Mevr. Veenhof is echter ernstig ziek. Daardoor kan Prof. Veenhof geen activiteiten voor ons blad ondernemen.

Ds W. Vis — Na een korte ernstige ziekte is op maandag 2 april op bijna 55-jarige leeftijd ds W. Vis te Kampen overleden.
In het nummer van de volgende week hoopt de redactie uitgebreidere aandacht te besteden aan dit overlijden.

Lisse — Uit het kort verslag van de kerkeraadsvergadering van 13 maart 1979: „Van de Geref. Kerk binnen verband was een bericht binnen gekomen, dat zij akkoord gaat om, op de door ons voorgestelde datum van 27 maart, een samenspreking te houden...”.

ADRESSEN

Dalfsen — Het scribaat van de kerk van Dalfsen wordt tijdelijk waargenomen door H. J. Stokvis, van Lentestraat 45, 7721 ZT Dalfsen, telefoon 05293-2289.

In Christus, zijn Heer, is ontslapen mijn geliefde man en mijn lieve papa

WOLTER VIS

op de leeftijd van 54 jaar.

*Zelfs al ga ik door een dal van diepe duisternis,
ik vrees geen kwaad,
want Gij zijt bij mij:
Uw stok en Uw staf, die vertroosten mij.*

Psalm 23:4

E. C. VIS-VAN OORD
TJAMME

Kampen, 2 april 1979
Boelestraat 9
8266 DT

Een dienst van Woord en gebed zal worden gehouden op vrijdag 6 april om 11.00 uur in de Nieuwe Kerk, Broederweg 34, Kampen.

De begrafenis zal daarna plaatsvinden om 12.45 uur op de algemene begraafplaats van IJsselmuiden.

Broeders en zusters,
De kerkeraad geeft u kennis van het overlijden van onze geliefde en zeer gewaardeerde Dienaar des Woords

WOLTER VIS

Het is u bekend hoe onze broeder sedert 16 september 1973 met grote trouw en hartelijke liefde de HEERE in zijn arbeid in onze gemeente heeft gediend.

Moge uw gebed met het onze opgaan tot God dat Hij, nu Hij onze broeder tot Zich nam, de vrucht van zijn arbeid bestendige.

Sterke de HEERE zijn vrouw en zoontje.

*Zelfs al ga ik door een dal van diepe duisternis,
ik vrees geen kwaad,
Want Gij zijt bij mij:
Uw stok en Uw staf, die vertroosten mij.*
Psalm 23 vers 4.

Zo de HEERE wil zal een dienst van Woord en gebed worden gehouden op vrijdag 6 april om 11.00 uur in de Nieuwe Kerk, Broederweg 34 te Kampen.

De begrafenis zal daarna plaatsvinden om 12.45 uur op de algemene begraafplaats te IJsselmuiden.

Kampen, 2 april 1979.

Namens de kerkeraad,
H. Stolk, h.t. praeses
J. Bos, h.t. scriba

*Want wij weten dat, indien de aardse tent,
waarin wij wonen wordt afgebroken
wij een gebouw van God hebben, in de
hemelen, niet met handen gemaakt,
een eeuwig huis.*

2 Kor. 5:1.

Diep bedroefd zijn wij, nu de HEERE onze schoonzoon, broer, zwager en oom

WOLTER VIS

van ons heeft weggenomen. Hij werd 54 jaar.

Wij treuren, maar niet als degenen die geen hoop hebben.

Utrecht: A. A. van Oord-Visser

Gorredijk: S. Vis
J. Vis-Hoekstra

Heerenveen: R. Vis
F. A. Vis-Busstra

Lutten a.d. Dedemsvaart: R. van Turennot-Vis
D. van Turennot

Assen: G. Wiegers-Vis
H. Wiegers

Drachten: S. Dijkstra-Vis
R. Dijkstra

Wainfleet (Canada): H. Vis
A. Vis-van de Honing

Burlington (Canada): J. Visser-Vis

Albany (Australië): A. Dijkstra-Vis
M. Dijkstra

Zeist: G. van Oord
Mej. R. Husen

Haarlem: L. M. van Oord

De Bilt: J. van Oord
K. van Oord-Damminga

De Meern: J. G. van Oord
A. M. van Oord-Groen

Zeist: A. van Oord
L. van Oord-Wielaart
Neven en nichten

Kampen, 2 april 1979
Boelestraat 9

De Advies-commissie voor de Zending van de Gereformeerde Kerk van Kampen geeft met droefheid kennis van het overlijden van haar Voorzitter

Ds. W. Vis

Zij verliest in hem een broeder die het werk der zending zag als een opdracht van zijn Heer en daarnaar met grote liefde van zijn hart, handelde.

Kampen, 2 april 1979

Dubbele vreugde
bracht God in ons gezin
door de geboorte van

Johannes Theodoor
(Job)

en

Roelof Theodoor
(Roel)

*Ide Zinkstok
Pauline Zinkstok-Bruins
Janneke
Henriëtte*

Ede, 1 april 1979
Diedenweg 69
tel. 08380 - 34658

In Kerknieuws deze week:

Ds. P. Lok: „Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt)
dankbaar en waakzaam”.

KERKNIEUWS lezen

Op de hoogte wezen.

Zendt onderstaande bon naar Kerknieuws, postbus 280, 6400 AG Heerlen.

Ondergetekende wenst een proefnummer/een abonnement.

Naam:

Adres:

Op.

handtekening:
.....